

УДК 340.115.7

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6\(18\)-98-104](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-6(18)-98-104)

Кравцова Тетяна Миколаївна,

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правосуддя, Сумський національний аграрний університет, 40021, м. Суми, вул. Герасима Кондрат'єва, 160, тел.: (067) 974-18-85, e-mail: tatiana_kr@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0003-3697-9794>.

СПІВВІДНОШЕННЯ МЕТОДОЛОГІЇ СУЧАСНОГО ПРАВознавства ТА МЕТОДОЛОГІЇ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ НАУКИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Анотація. Сьогодні адміністративне право, будучи базовою галуззю права України і самостійною правовою наукою, розвивається під час активної наукової роботи, однією з напрямів якої стає оновлення умовних меж її системної побудови. Є очевидними і логічно зрозумілими причини існування у науковому середовищі думки щодо тотожності методологій сучасного правознавства та методології адміністративного права або більш різкішого варіанту цієї думки – відсутність у цілому методології адміністративного права. Таке бачення сформувалося завдяки високій результативності методологічних розробок у загальній теорії права (позитивний аспект) разом із ізольованістю побудови системи праворозуміння лише рамках даної науки (негативний аспект), що усунуло методологічне питання з переліку предметних розробок адміністративного права, створивши науковий вакуум.

У роботі проаналізована сьогодення модель співвідношення методології сучасного правознавства та методології адміністративно-правової науки, та зроблені такі висновки: 1. Системне, цілісне уявлення про методологію науки адміністративного права бачиться не просто як знання, що підтверджує або спростовує теоретичні ідеї, розкриває та пояснює системні зв'язки та залежності між окремими методами сучасного правознавства, виявляє можливості останніх, визначає їх місцезнаходження у загальній структурі поряд з іншими засобами. 2. Адміністративно-правова методологія є похідною від досягнень загальної теорії держави і права, а також від філософського методологічного вчення. 3. Специфіка адміністративно-правової науки, її традиції та висока результативність змушують говорити про її винятковість, у тому числі й у методологічному питанні, але лише в контексті механізму застосування методологічних компонентів. 4. Висновок про похідність методології науки адміністративного права необхідний для імплементації галузевого вчення у загальну правову конструкцію. 5. На даний момент слід сконцентрувати увагу на підході, що ґрунтується на системній будові методологічного вчення, яке проявляється в підпорядкованості зв'язків внутрішніх методологічних компонентів. У цьому випадку галузева тематика з методологічного питання стане підтвердженням наявності системності у правовій методології.

Ключові слова: методологія, методологія правознавства, методологія адміністративно-правової науки, право, теорія держави і права, правознавство, адміністративне право, пізнання, наукове дослідження, правова наука, наука адміністративного права.

Kravtsova Tetiana Mykolayivna,

Doctor of Law, Professor, Professor at the Department of Justice, Sumy National Agrarian University, 40021, Sumy, Herasym Kondratiev Str., 160, tel.: (067) 974-18-85, e-mail: tatiana_kr@meta.ua, <https://orcid.org/0000-0003-3697-9794>.

THE RATIO BETWEEN METHODOLOGY OF MODERN JURISPRUDENCE AND METHODOLOGY OF ADMINISTRATIVE LEGAL SCIENCE: CURRENT ISSUES

Abstract. Today, administrative law is a basic branch of Ukrainian law and an independent legal science that develops during active scientific work, one of the directions of which is to update the conditional boundaries of its systemic construction. Obviously and logically understandable that there are reasons for the existence in the scientific community of the opinion on the identity of methodologies of modern jurisprudence and the methodology of administrative law, or a sharper version of this opinion – the lack of general methodology of administrative law.

The modern model of the ratio between the methodology of modern jurisprudence and the methodology of administrative legal science is analyzed in the article, and the following conclusions are made: 1. Systematic, holistic view of the methodology of the science of administrative law is seen not only as knowledge that confirms or refutes theoretical ideas, but reveals and explains the system of connections and dependencies between individual methods of modern jurisprudence, identifies their possibilities, determines their location in the overall structure along with other means. 2. Administrative and legal methodology is derived from the achievements of the general theory of the state and law, as well as from the philosophical methodological doctrine. 3. The specifics of administrative and legal science, its traditions and high efficiency make us talk about its uniqueness, including in the methodological issue, but only in the context of the mechanism of application of methodological components. 4. The conclusion about the derivative of the methodology of the science of administrative law is necessary for the implementation of the branch doctrine in the general legal construction. 5. At the moment, attention should be focused on the approach based on the systemic structure of methodological teaching, which is manifested in the subordination of the links of internal methodological components. In this case, the branches issues on the methodological questions will be confirm the existence of systematics in the legal methodology.

Keywords: methodology, methodology of jurisprudence, methodology of administrative legal science, law, theory of the state and law, jurisprudence, administrative law, cognition, scientific research, legal science, science of administrative law.

Постановка проблеми. Методологія як правове вчення об'єднує концепції про методи, прийоми, засоби науково-дослідної діяльності у сфері права. Методологія адміністративно-правової науки виступає простим (технічним) продовженням правового методологічного вчення. Наука адміністративного права як галузева наука базується на загальних філософських ідеях. Але їй не слід цим обмежуватися, оскільки завданням галузевої, похідної методології є верифікація наукового знання про методи, прийоми, засоби тощо, а також формування галузевих знань про специфіку використання методологічного інструментарію. Вважаємо конкретизацію методології сучасного правознавства на рівні адміністративно-правової науки запорукою не лише успіху та якості висновків певного напрямку науки адміністративного права, а й розвитку правознавства в цілому (загальної теорії держави та права, філософії права).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній юридичній науці існує значна кількість робіт, присвячених дослідженню питань методології сучасного правознавства, питанням його удосконалення у контексті розвитку предметних юридичних наук. Поняттям методології правової науки та методам наукових досліджень у сфері сучасного правознавства присвятили свої праці А. Васильєв, Д. Керімов, М. Козюбра, П. Рабінович, В. Сирих, А. Саїдов, О. Тихомиров, А. Шабалін та низка інших вчених. Разом з тим, майже відсутні публікації про особливості методології адміністративно-правової науки, її співвідношення з методологією сучасного правознавства.

Метою статті є розкриття актуальних положень доктрини методології адміністративно-правової науки, її співвідношення з методологією сучасного правознавства, конкретизація методології сучасного правознавства на рівні адміністративно-правової науки.

Виклад основного матеріалу. Поняття методології можна розподілити на суттєві складові елементи. Перший пов'язаний з науковим пізнанням, другий – з практичною науковою діяльністю, а третій з організацією наукової діяльності. Спільність цих компонентів методології є те, що вони поєднані для слугування реалізації означеної мети науковця, дослідника, практика [1].

Сьогодні адміністративне право, будучи базовою галуззю права України і самостійною правовою наукою, розвивається під час активної наукової роботи, однією з напрямів якої стає оновлення умовних меж її системної побудови. У цих реаліях вирішення актуальних питань, що виникають у спеціальних галузевих утвореннях, має спиратися на об'єктивно сформовані знання стосовно держави і права, закономірностей їх функціонування. Очевидним проявом зазначених процесів є наукова дискусія, що набирає обсяги, про методологічні питання, розвиток якої відбувається під впливом наступних факторів:

- виокремлюється цілий масив якісного наукового матеріалу методологічного змісту, що склався у сучасному правознавстві та в узагальненому вигляді входить до такої структурної частини цієї науки, як філософія права;
- теоретичний матеріал в галузі загальної теорії права використовується у адміністративно-правовій на-

уці, що породило сумніви щодо методологічного вчення у праві загалом і спричинило висновок про відсутність методології в науці адміністративного права;

- незважаючи на те, що оновлення правового матеріалу, що відбувається, найбільш яскраво проявляється в адміністративно-правовому законодавстві (наприклад, масштабні зміни у законодавстві України щодо принципів функціонування, видів і повноважень органів публічного адміністрування), висока інтенсивність проведених модернізаційних процесів (проведення широкомасштабних реформ в сфері публічного управління та правовій політиці, пов'язаних з цими реформами) підтверджує затребуваність і значущість знань методологічного характеру, про які ніколи не згадувалась і, навіть, тривалий час навмисно зменшувалась;

- професійне володіння науковцями-адміністративістами методологією наукового пізнання і методологією сучасного правознавства, творча та адекватна адаптація загальних прийомів та способів наукового пошуку щодо специфіки предмета тієї чи іншої правової науки, набуває концептуального значення, а саме: обґрунтування винятковості механізму застосування методології сучасного правознавства в галузі адміністративного права складає комплексну мету сучасної адміністративно-правової науки. Ця мета залишиться недосяжною, якщо не буде проведено первинну орієнтацію на: 1) усвідомлення філософської основи методологічної ідеї; 2) виявлення та підтвердження конкретного статусу методологічних положень сучасного правознавства для механізму застосу-

вання адміністративно-правової методології.

Є очевидними і логічно зрозумілими причини існування у науковому середовищі думки щодо тотожності методологій сучасного правознавства та методології адміністративного права або більш різкішого варіанту цієї думки – відсутність у цілому методології адміністративного права. На нашу думку, таке бачення сформувалося завдяки високій результативності методологічних розробок у загальній теорії права (позитивний аспект) разом із ізолюваністю побудови системи праворозуміння лише рамках даної науки (негативний аспект), що усунуло методологічне питання з переліку предметних розробок адміністративного права, створивши науковий вакуум.

Однією з методологічних доробок загальної теорії права стало доведення необхідності системного підходу до методологічного вчення юридичної науки, яке у галузі теорії держави і права (філософії права) остаточно не вкоренилося. Разом з тим, саме системний підхід повинен був дозволити обґрунтовувати наукове знання, у протиставленні простому технічному опису загальнонаукових, приватних, міждисциплінарних та спеціальних методів. Так, загальна теорія права за рахунок обґрунтування такої структурної властивості, як наповненість окремих компонентів методологічної системи правовим змістом, могла б запропонувати більш якісне розмежування між суто філософськими та правовими методами, відповісти на питання про засади споріднених явищ двох наук та наявність міждисциплінарних зв'язків.

Необхідно визнати, що в науці адміністративного права зазначена тен-

денція також присутня, але вже стосовно співвідношення публічно-правової науки і загальної теорії держави і права. Подібність проявляється тут у тому, що і для методології загальної теорії держави та права, і для методології науки адміністративного права має місце похідність джерел. Так, теорія права, безсумнівно, ґрунтується на філософському вченні про логіку та методологію наукового пізнання. Використання філософських компонент має концептуальний характер. Підтвердженням цьому є особлива значимість для правової теорії такого споконвічно філософського компонента, як сходження від абстрактного до конкретного. Для розвитку адміністративного права як науки важливо визначитися з тим, який вплив має філософське вчення про методи безпосередньо на механізм застосування правової методології (етап правової конкретизації, що відбувається на рівні адміністративно-правової методології).

Відсутність підходу, що пояснює системну координацію всередині методологічного знання (методологічне вчення в галузі філософської науки – філософія права – методологія адміністративного права), негативно позначається на здійсненні науково-дослідної діяльності і, як наслідок, на кількісних показниках наукового досліджень. В результаті, описуючи методологію дисертаційної роботи, автори, як правило, не вказують філософську основу дослідження, свою світоглядну позицію та тип праворозуміння, змішують загальнонаукові, міждисциплінарні та спеціальні методи, не розмежовують теоретичні та емпіричні методи.

Незважаючи на перелічені проблеми, наявність узагальненого досвіду розробки методологічних проблем у сучасному правознавстві на сьогоднішній день все ж таки дозволяє говорити про формування самостійної системи методологічного вчення, що враховує постулати загальної теорії держави та права (філософії права). Така система, хоча частина її компонентів не має правових витоків і є філософськими, все ж таки є виключною у своїй сукупності. Очевидне підтвердження цього – поширеність в окремих правових науках сформованої і змістовно наповненої саме в галузі загальної теорії права методології.

Вважаємо, що саме у правової теорії мають бути описані всі можливі міждисциплінарні та спеціальні методи пізнавальної діяльності, здатні до практичного використання в галузевий правових науках. В окремих наукових галузях, зокрема в адміністративно-правовій науці, не сформульовані нові методи наукового пізнання, не запропоновані оригінальні методологічні системи, притаманні певній галузевій науці. В галузі адміністративно-правової науки має відбуватися відбір з усіх можливих методологічних варіантів, а також, що дуже важливо, повинно відбутися пристосування та модифікація певних наукових методів стосовно питань, що становлять самостійний, спеціальний зміст предмета адміністративного права.

Згодом ступінь індивідуальності окремих компонентів методологічного вчення в адміністративному праві, специфічність процесів використання методологічного інструментарію стануть значними проявами особливості галузевого методологічного рівня.

Тому не випадково виникла необхідність обґрунтування низки наукових питань щодо наявності чітких субординарних зв'язків за методологічними аспектами між загальною теорією держави і права та адміністративним правом, а також щодо специфіки застосування правової методології у науці адміністративного права, у межах якої має бути сформовано механізм застосування окремого адміністративно-правового вчення.

Нажаль, можемо констатувати, що у момент переходу від описової методології (розкриття окремих методів, правил, принципів їх використання) до аналітичної не відбулося органічного та необхідного переведення методологічного питання у сферу розгляду окремих наук, зокрема науки адміністративного права, що можна оцінити як негативний розвиток сучасного правознавства в цілому.

Висновки. Все вищезазначене дозволяє нам зробити ряд висновків.

1. Системне, цілісне уявлення про методологію науки адміністративного права бачиться не просто як знання, що підтверджує або спростовує теоретичні ідеї, розкриває та пояснює системні зв'язки та залежності між окремими методами пізнання права, виявляє можливості останніх, визначає їх місцезнаходження у загальній структурі поряд з іншими засобами. Методологія адміністративно-правової науки є комплексним процесом, що дозволяє досягати цінного наукового результату, а саме практичної застосовності та загальної результативності спеціального механізму конкретизації правових методів адміністративного права.

2. Адміністративно-правова методологія є похідною від досягнень загальної теорії держави і права, а також від філософського методологічного вчення. Цю похідність не слід нівелювати та критикувати, оскільки саме вона дозволяє встановити логічне співвідношення між двома правовими утвореннями. Однак, від ідеї повної залежності адміністративно-правової методології від філософського методологічного вчення слід поетапно відходити на користь формування у правовій галузі самостійного методологічного інструментарію.

3. Специфіка адміністративно-правової науки, її традиції та висока результативність змушують говорити про її винятковість, у тому числі й у методологічному питанні, але лише в контексті механізму застосування методологічних компонентів. Подібний підхід, при якому виділяється етап застосування, дозволяє відповісти на одне з наріжних питань, що виникають при сприйнятті адміністративного права в науковій сфері, – необхідність методології у сфері адміністративно-правової науки. Цю проблему можна вирішити, оскільки уявити методологічне вчення, утворене у межах теорії держави і права, неможливо без перевірного, модифікаційного етапу, що має сформуватися лише на рівні спеціальної науки – адміністративно-правової науки.

4. Висновок про похідність методології науки адміністративного права необхідний для імплементації галузевого вчення у загальну правову конструкцію. Подібне стає можливим, якщо остаточно відійти від уявлення про правову методологію як про явище, яке являє лише опис застосовува-

них прийомів та засобів. У цьому випадку винятковість загальної правової методології усувається, оскільки сукупність розрізнених ідей про види та зміст окремих прийомів проектується і в галузі окремих наук, зокрема адміністративно-правову. Продовжуючи конкретизувати змістовні моменти окремих методів, можна підтвердити не винятковість, а самостійність адміністративно-правової методології. Тому складно обґрунтувати приналежність концептуального статусу наук правового сегмента, наприклад, адміністративного права, методології загальної теорії права. У результаті певною мірою вдається досягти лише певного підпорядкування перед методологічними знаннями філософського змісту.

5. На даний момент слід сконцентрувати увагу на підході, що ґрунтується на системній будові методологічного вчення, яке проявляється в підпорядкованості зв'язків внутрішніх методологічних компонентів. У цьому випадку галузева тематика з методологічного питання стане підтвердженням наявності системності у правовій методології. Механізм застосування методології у науці адміністративного права пропонується розглядати як елемент правової методології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

---

1. Кравцова Т.М. Сутність поняття методології сучасного правознавства. *Наукові записки. Серія: Право*. 2019. Випуск 6. Спецвипуск. Том 2. С.136-140.
2. Козюбра М.І. Методологія правознавства і методологія права: співвід-

ношення понять та їх особливості. *Право України*. 2014. № 1. С. 22-32

3. Керимов Д.А. Методологія права. Предмет, функции, проблемы философии права. 2-е изд. М.: Аванта, 2001. – 559 с.

4. Рабінович П. Методологія вітчизняного загальнотеоретичного праводержавознавства: деякі сучасні тенденції. *Право України*. 2014. №1. С. 11-21.

5. Саїдов А. Методологічні проблеми антропології права. *Право України*. 2014. №1. С. 156-165.

REFERENCES:

---

1. Kravtsova T.M. (2019). Sutnist poniattia metodolohii suchasnoho pravoznavstva [The essence of the concept of methodology of modern jurisprudence]. *Naukovi zapiski. Seria: Pravo, 6. (Vols 2)*. 136-140. [in Ukrainian].

2. Koziubra M.I. (2014). Metodolohiia pravoznavstva i metodolohiia prava: spivvidnoshennia poniat ta yikh osoblyvosti. [Methodology of jurisprudence and methodology of law: helping to understand those particularities]. *Pravo Ukrainy, 1*. 22-32. [in Ukrainian].

3. Kerymov D.A. (2001). Metodolohiia prava. Predmet, funktsyy, problemy fylosofiy prava. [Methodology of law. Subject, functions, problems of philosophy of law]. 2-e yzd. Moscow: Avanta [in Russian].

4. Rabinovych P. (2014). Metodolohiia vitchyznianoho zahalnoteoretychnoho pravoderzhavoznavstva: deiaki suchasni tendentsii. [Methodology of the vigorous hypothetical theoretical right-wing knowledge: actions of the current tendencies]. *Pravo Ukrainy, 1*. 11-21. [in Ukrainian].

5. Saidov A. (2014). Metodolohichni problemy antropolohii prava. [Methodological problems of anthropology of law]. *Pravo Ukrainy, 1*. 156-165. [in Ukrainian].